

mpkslas - menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1985

BIRŽELIO MĖN. 8 d. / JUNE 8, 1985

PART TWO - Nr. 112(23)

Šiame numeryje:

Per kultūrą esam su visa tauta.
 1940 metų birželis ir Lietuva.
 Zitos Sodeikienės dailės darbų paroda Chicagoje.
 Poezijos dienos Chicagoje.
 Danguolės Sadūnaitės „Kaimo keliai ir keleliai“.
 Jurgio Šapkaus parodoje.
 Dailių klubas Kalifornijoje.
 Chicagos teatruose.
 „Nidos“ knygų klubo leidiniai.

1940 metų birželis ir Lietuva

(Neskelbtų užrašų fragmentai)

Atėjo birželis, o su juo ir anų, 1940 metų Lietuvai ir lietuviams skaudžių įvykių prisiminimas. Dabar, po tiek metų, mes jau skausmo užgūdinti galime šaltai analizuoti visas priežastis, kurios leido „atnešti saulę į Lietuvą“.

Zemiau pateikiama keletas autentinių liudininkų kryptų veikėjų samprotavimų, paimtų iš ano metų autentinių užrašų. Šių prisiminimų pilną charakteristiką, autoriaus pavardę, dar per anksti skelbti dėl suprantamų

prežasčių.

Čia vartojamos sąvokos yra charakteringos ano metų liudininkams. Jautiamas nepasitenkinimas A. Smetonos „diktatoriška“ valdymo sistema. Bet jau pirmi „didžiųjų brolių“ žingsniai greit leido net ir komunistuojantiems politikams pamatyti tikruosius Sovietų apetitus.

Beverdami šių užrašų slaplus mes pajaučiame, kaip blanksta „laisvės vilionė“ ir kaip

greitais tempais palaidojama Lietuvos nepriklausomybė, o žmonės, kurie dėjęsi suprastę komunistų, sustoję tegali tik pečiai traukti, gal iki galo nesuprasdami, kodėl „tevelis“ iš jų paima paskutinius žaislus, dar net jiems nespėjus jais pasidžiaugti.

Šie fragmentai tebūnie pamoka tiems, kurie daug kalbėjo apie demokratiją, bet patys, gal net be blogos valios, padėjo ją palaidoti.

— J.S.G.

... Kai nėra kokių sensacijų — politinių sukrėtimų „Lietuvos Žinių“ redakcijoje, kuomet laikraštis jau perduotas ir spaustuvę spausdinti, o tai maždaug po 12 val. dienos metu, kada redaktorai kiek laisvesni, šio laikraščio artimieji bendradarbiai atėdavo į redakciją, sužinoti kas cenzoriaus išbraukta. Tai buvo priešpriešinė valandėlė. Redakcijai tokios valandėlės labai naudingos. Jų lankytajai buvo iš įvairių sričių. Jie dažnai atnešdavo tokių žinių redakcijai, kurių apskriauš reporteriai gauti negalėjo. Buvo daug tokių gerų „Lietuvos Žinių“ draugų kultininkų, kurie patys nieko neradė, bet redakcijai tik paspasakodavo, o jau redakcijos „virtuvė“ iš tos medžiagos sugebėdavo pagaminti kartais net pikantišką patiekalą skaitytojams.

Tokios pasikalbėjimo valandėlės redakcijoje, savųjų tarpe, buvo visuomet įdomios. Į jas atėdavo ir žymūs liudininkų veikėjai — F. Bortkevičienė, K. Grinius, J. Staugaitis, Z. Tolušis, M. Slezvičius ir kiti. Iš jaunųjų visuomet dalyvavo M. Mackevičius, B. Bieliukas, A. Valuckas, J. Kupčinskis, J. Rudaitis, J. Kairytė - Kauneckaitė ir kiti. Redaktorai J. Kardelis, V. Ozkinis, M. Januškevičius ir kartais J. Šimkus. Šių subuvimų ašimi buvo M. Januškevičius. Aš retai kada šias valandėles praleisdavau. Tose valandėse retkarčiais dalyvavo J. Paleckis. Raudonajai armijai užėmus Lenkijos rytines sritis ir padidinus savo armijos įgulas Lietuvoje, jis nustojo į jas lankytis, tačiau į „L.Z.“ redakciją retkarčiais užėdavo labai trumpam. Tiesa, buvo ištremtas, be to

susikryžiuo jo politinės pažiūros, ir jis persėdo į kitą laivą, kad pasiektų tikro Eldorado krantus. (1940.VI.16 d.) valandėlėje iš Vilniaus grįžęs J. Vileišis papasakojo, kaip Vilniuje pergyventa netekimas „Tautos vado“. J. Vileišis J. Paleckio pasakojime kalboje per radiją į Lietuvos gyventojus neranda kokia Lietuvoje bus valdymo forma. Viskas liudžiai daug kartų buvo minima, bet kaip? Jei bus demokratija ir socializmas Lietuvoje atstatyta (ko, deja, jo kalboje nebuvo pasakyta), kuri buvo iki gruodžio mėn. 17 d. perversmo, veiks politinės partijos, tame skaitėje ir komunistų partija, kuri, liudininkams esant valdžioje 1926 m. gruodžio mėn. 4 d. buvo legalizuota. Atsišaukime pasakyta, kad bus „politines santvarkos pertvarkymas“.

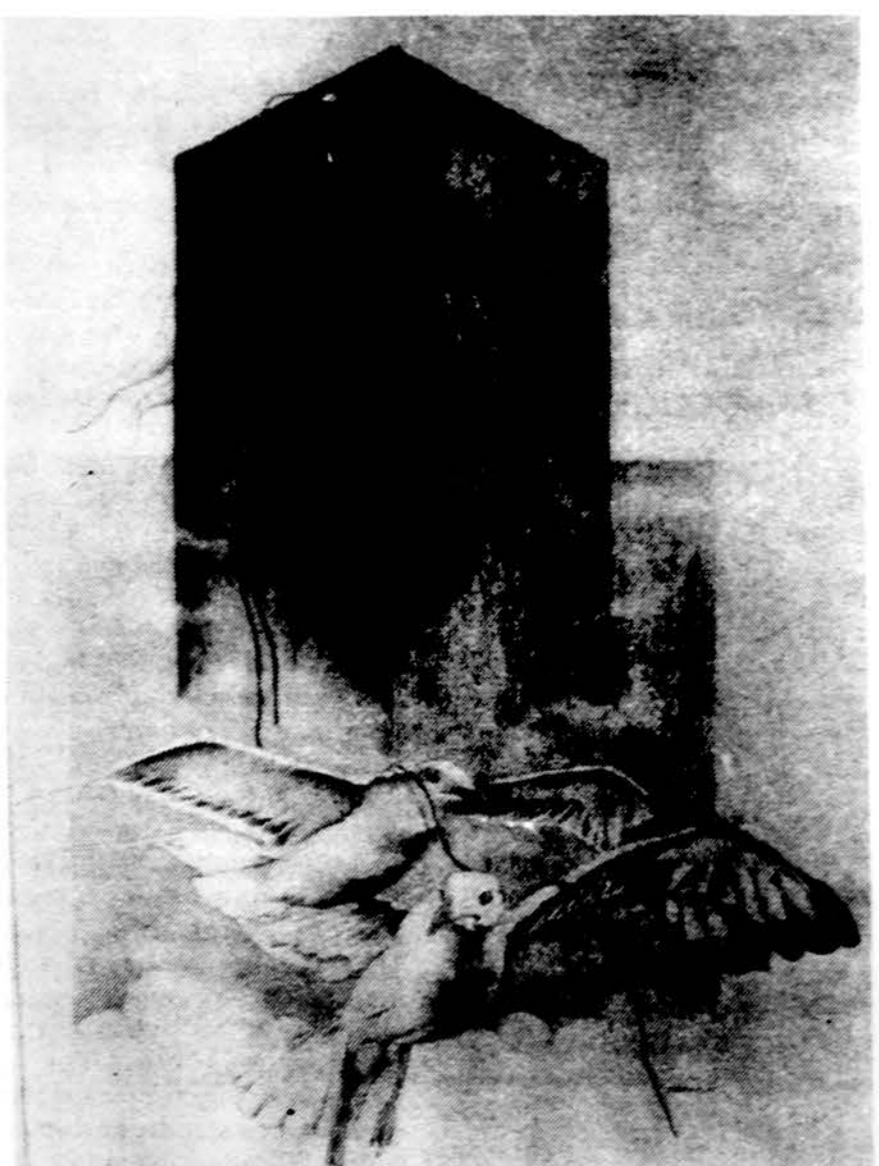
Kiek mes žinome J. Paleckį ir jo vyriausybėje esamus ministrus, tai žmonės, kurie kovoję už tuos brangius idealus. Tikime, kad jie toms idėjoms pasilikę ištikimi. ... Tarybų S-gos vyriausybė numato, kad Baltijos santarvė sudaro ne vien pavojų, bet ir tiesioginę grėsmę Tarybų S-gos sienoms. Del to T-bų S-os vyriausybė laiko, kad turi būti įvykdyti šie minimalūs reikalavimai: I) Latvijos ir Estijos sudarytos naujos vyriausybės, kurios gali ir nori sąžiningai vykdyti savitarpinės pagalbos nuostatus, II) Garantuoti, kad T-bų S-os kariuomenė galės laisvai įžengti į Latviją ir Estiją ir užimti svarbiausias abiejų kraštų vietas, tuo būdu patikrinant savitarpinės pagalbos paktų įvykdymą.

tačiau jos teritorija nepaliečiama. Nesinori tikėti, kad tam tikslui įvedamos įgulos į Pabaltijo valstybes. Manau, kad čia norima pagausinti T-bų S-gą naujomis respublikomis. Tai turi spresti pati liaudis, darant tautiečių atsklausimą, kuriam bus sudarytos laisvos sąlygos. Nežinau, kaip tuo klausimu pasisakys kiti, bet aš esu šalininku būti sujungtoje su T-bų S-ga, jei toji draugystė bus grindžiama širdingais ryšiais. Esant tam užtikrinimui, aš iš anksto pasisakau už įstojimą — tą pasakęs J. Vileišis baigė kalbėti.

Pirmoji sensacija Lietuvoje buvo T-bų S-os vyriausybės reikalavimas A. Smetonos vyriausybei. Po to pradėjo ant galvos birti istoriniai įvykiai, kuriais vieni stebėjosi, kiti — iš anksto daug ką numatė, o trečiai — bėgti į užsienį, į provinciją ir šiaip slėptis. A. Povilaitis ir K. Skučas ties Jurbarku mėgino pereiti sieną, buvo atpažinti, sulaukyti, patalpinti į sunkiųjų darbų kalėjimą ir bus teisiami. Prasidėjo Smetonos režimo agonija.

Sekmadienį pasirodžiusi T-bų S-os aviacija užvaldė aerodromą Aleksote ir kitose vietose. Sekmadienį nuotaika buvo nervinga. Visi kalba apie politiką, spėlioja, kas ir kaip sudarys Lietuvos vyriausybę. Bet kai tik mieste pasklido žinia, kad vyriausybė sudaro J. Paleckis ir į ją įeina E. Galvanauškas, prof. V. Krėvė-Mickevičius, gen. V. Vitkauskas ir kiti Lietuvai gerai žinomi žmonės, tuojau visi nurimo — gyvenimas grįžo į normalias vėžes.

A. Smetonai pabėgus iš Lietuvos, atskrido T-bų S-os užs. reikal. komisaro pav. V. Dekanozovas. Birželio mėn. 19 d.

Zita Sodeikienė iš Zitos Sodeikienės parodos gegužės 18 d. Galerijoje, Chicagoje.

vakare J. Paleckis suruošė užsienio reikal. komisaro pav. V. Dekanozovo garbei priėmimą. Priėmimo dalyvavo visa ministrų taryba, o taip pat T-bų S-os igaliojimo ministras Lietuvai N. Pozdniakovas, V. Petrovas ir V. Semionovas.

Vidaus reikalų m-as leido legaliai veikti Lietuvos komunistų partijai, kuri birželio mėn. 25 d. buvo įrašyta į draugijų registrą, o birželio mėn. 28 d. vidaus reikalų min. M. Gedvila davė leidimą veikti Lietuvos komunistinio jaunimo sąjungai.

Tautininkų S-gos ir Jaunlietuvių S-gos su savo padaliniais veikimas Lietuvoje yra sustabdytas. Uždaryta Lietuvos mokytojų S-ga su visais jos padaliniais. Vidaus reikalų ministras rado, kad esamomis sąlygomis tolimesnis sąjungos veikimas yra nesuderinamas su valstybės saugumo reikalais.

Birželio 27 d. vidaus reikal. min. įsakymu laikinai atsaukti perio-

dinių leidinių leidimai, kurie buvo išduoti iki šių metų birželio mėn. 20 d. Periodiniai leidiniai toliau galės būti leidžiami tik pagal atskira ministro leidimą.

Vidaus reikal. min. vadovaudamasis valstybės saugumo sumetimais pagal draugijų įstatymą 48 str. laikinai sustabdė veikimą visu Lietuvoje veikiančių d-ju ir jų padalinių, kurie d-ju registrą buvo įrašyti iki š. m. birželio 20 d. Sustabdytos d-jos ir jų padaliniai toliau galės veikti tik tai gavo vidaus reikal. min. specialų leidimą. Vidaus reikal. min. saugumo ir taut. moralės sumetimais nutarė be jau anksčiau uždarytų „10 centų“, „Kurier Wilenski“ ir „Nowe Slowo“ uždaryti dar šiuos laikraščius žydu kalba: dienraštį „Das Wort“ ir savaitraštį „Der Moment“. Lietuviu kalba dienraštį „Laikas“, savaitraščius „Darbas“ ir „Sekmadienis“. Rusų kalba dienraščius „Echo“ ir „Naša Zizn“. Vidaus reikal. min. davė LKP CK leidimą leisti Kaune dienraštį rusų kalba, „Krasnoj Znamia“.

Gana savotiškai šiandien sprendžiami ginčai dėl teritorijų. Tautų apsisprendimo klausimas šiandien diplomatų kabinetuose sprendžiamas visai kitaip. Galingasis silpniesiems įteikia griežtą ultimatumą ir nustato terminą, kada tasai taikingas reikalavimas turi būti išpildytas. Visai neklausia, kaip norėtų apsispręsti vietos gyventojai.

Bukovina Rusijai nepriklausė, bet reikalauja ją atiduoti. — „kad galėtų nors ir visai nežymia dalimi atlyginti tuos milžiniškus nuostolius, kurie buvo padaryti T-bų S-ai ir Besarabijos gyventojams per 22 metus Rumunijos dominavimo Besarabijoje“. Čia neskaniai pakvipo kontribucijos kvapu. Tokiuose teritorialiniuose sprendimuose svarbiausiu laimėjimu turi būti tu teritorijų vietos gyventojas, tačiau jo neatsiklausta, — taip užbaigė M. Januškevičius.

M. Januškevičiui baigus savo išvedžiojimus dėl atgavimo Besarabijos ir Bukovinos, F. Bortkevičienė replikavo, kad rusai emigracijoje darė priekaištus komunistams, kad jie darydami revoliuciją išardė galingąją rusų

(Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parasė

Per kultūrą esam su visa tauta

Žodis LB kultūros tarybos Premijų šventėje
 1985 m. gegužės 11 d. Clevelande

Penktoji Premijų šventė yra paskutinė ta tradicija įsteigusios LB Kultūros tarybos, šiais metais baigiančios antrąją kadenciją. Ta proga kviečiama žvilgtelti į praėjusių momentus.

Ketvirtajai Premijų šventei skirtu Draugo kultūrinio priedo kertinėje parasėje kun. Vytautas Bagdanavičius teigė: „Aukšto pripažinimo verta Lietuvos Bendruomenės Kultūros taryba, pripažindama ir įvertindama lietuviško visuomenėje pasireiškusias kultūrinės įvairybės. Kultūrinių pasiekimų pripažinimas turės visuomeninių pasekmių. Jis sudarys proga kultūriniam pokalbiams, vertinimams ir pozityviems kritikavimams. Labai svarbu, kad mes apie tai kalbėtumės. Tik tarp savęs besikalbant bendruomenė yra visuomenė. Iš dvasiškai kurčių ir nebylių negalima sukurti visuomenės“.

V. Bagdanavičius teiginiai yra lyg atgarsis į dr. Juozo Girniaus mintis, pareikštas dar 1961 m. išleistame jo veikalė: „Kultūrinė kūryba neįmanoma ne tik be kūrėjo, bet ir be visų tų, kurie jos laukia ir ją priima. Nors kūrybos „reikalingumo“ negalima matuoti tik šios dienos poreikiams, vis tiek negali būti kuriama „amžiams“. Kiekvienam kūrėjui reikia jį vertinančios visuomenės“ (Tauta ir tautinė ištikimybė, psl. 249).

Pernykščius savo lūkesčius V. Bagdanavičius būtų galėjęs jau reikšti ne tik būsimuoju, bet ir būtuojų laiku. Galėjo kalbėti jau apie ketverių metų vykusį reiškinį.

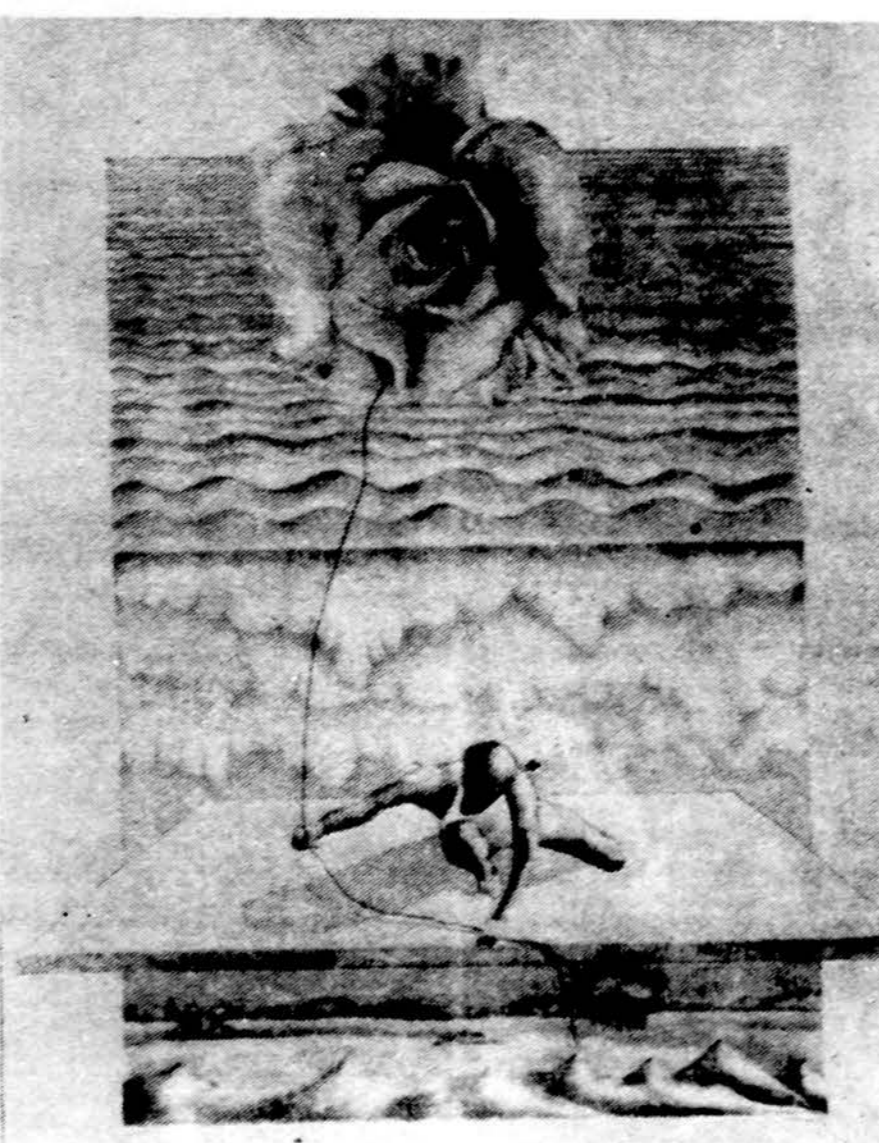
Tai, ko Premijų šventė steigdama tikėjome, — gavome. Apie Kultūros tarybą, jos veiklą pradėta kalbėti, rašyti. Pasigirdę balsai liudijo ir stebino, kad taip mažai dėmesio buvo kreipiama į Lietuvos Bendruomenės kultūrinį darbą, nors jis įvairiomis formomis visą laiką reikšėsi.

Džiaugiamės, kad per premijų tradiciją šio krašto (o tam tikru laipsniu ir kitų kraštų) lietuvių išeivija pradėjo iš arčiau įsižiūrėti į Lietuvos Bendruomenės kultūrinę sritį, į mūsų kūrėjus ir jų kūrybą. To reikia. Tai būtina sklaidos ir aplinkos grasamoti tautinei gyvybei išsaugoti.

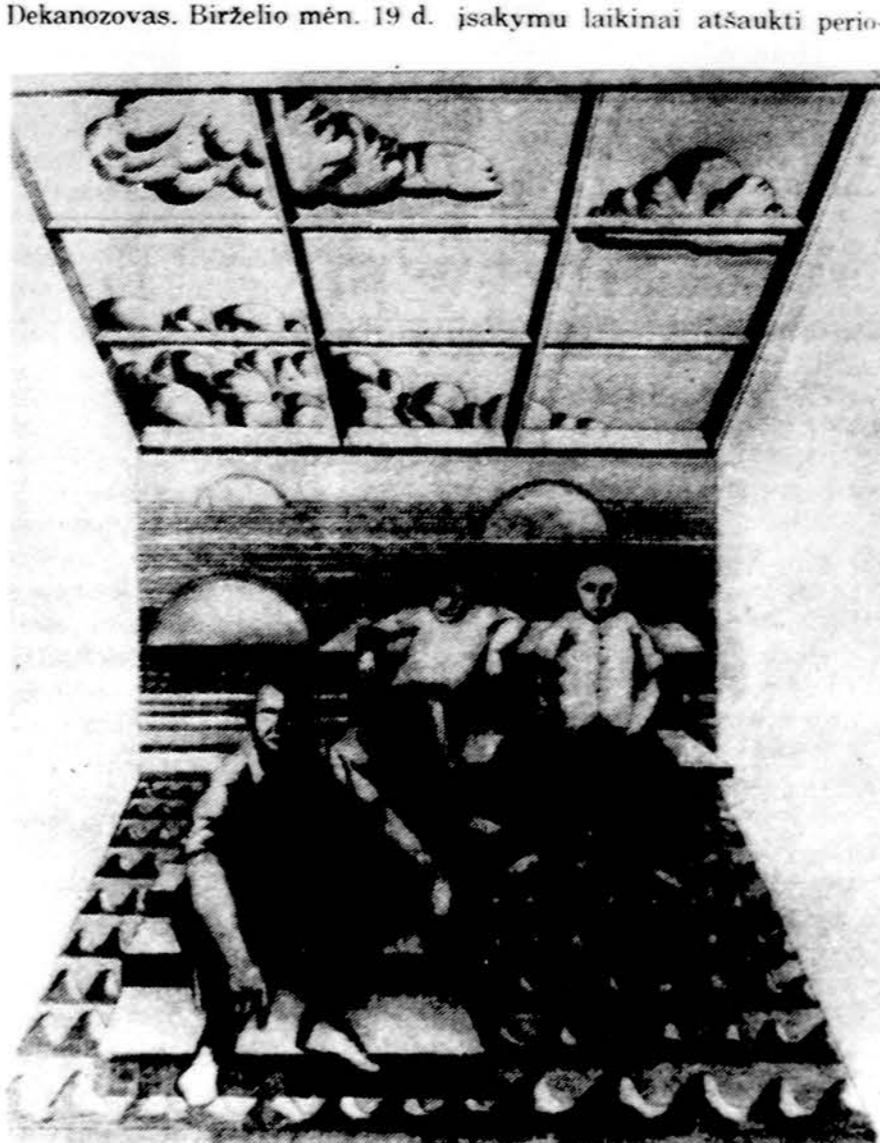
Sava kultūra, kur bebūtume, yra mūsų dvasinė Lietuvos teritorija. Per kultūrą visur esame su visa tauta. Kultūros keliu rieda Lietuvos likimas.

Dėl to miela ir prasminga kultūros darbuotojų vardu kreipti sveikinimus, linkėjimus, padėką į šios šventės laureatus. Į visus mūsų laureatus. Į visos tautos kūrėjus.

V. Mariūnas

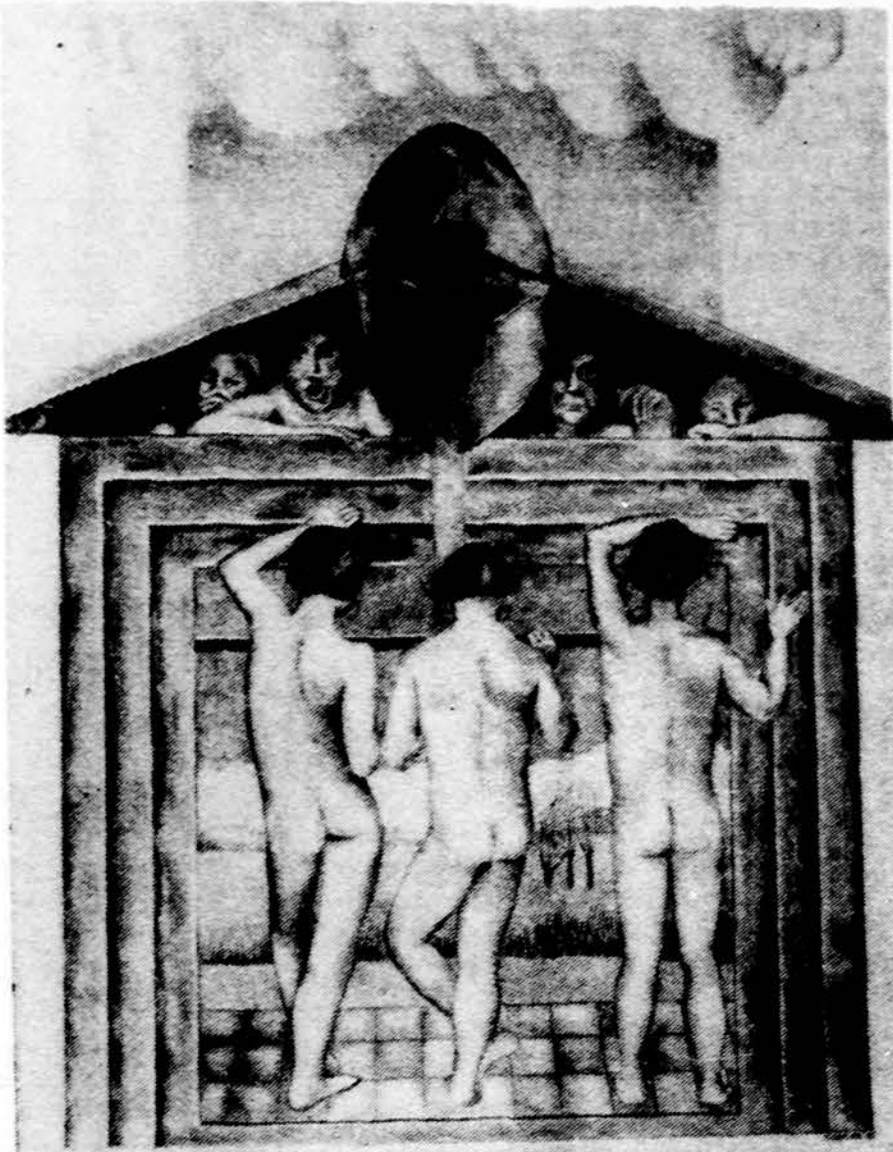
Zita Sodeikienė Be pavadinimo

Zita Sodeikienė Be pavadinimo

Zitos Sodeikienės dailės darbų paroda Chicagoje

Gegužės 18 d. mažai kas turėjo progos pamatyti dailininkės Zitos Sodeikienės vėliausius darbus tris valandas trukusioje „Galerijos“ parodoje. Apgailėtina, kad mes nepajėgėme suruošti didesnio masto dailės renginių susitelkimo centre Chicagoje, net Čiurlionio galerijoje, kuri, tinkamai išgarsinta, galėtų mus reprezentuoti ne tik lietuvių etninėje grupėje, bet ir plačiosios Chicago daile besidominčioje visuomenėje. Anksčiau šią funkciją atliko Algimanto Kežio „Galerija“, bet šiuo metu jiniai, našlaištiškai prisiglaudusi tose pačiose patalpose Superior gatvėje, retkarčiais bando akimirka išsvystėti naujos parodos spalvomis.

Zita Sodeikienė
Iš Zitos Sodeikienės parodos gegužės 18 d. Galerijoje, Chicagoje.

Šį kartą „Galerijoje“ švystelėjo Zita Sodeikienė, trumpai, šalia anksčiau mums pažįstamų savo tematika ir stiliumi darbų, praskleidama „Berlyno sienos“ uždangą naujai minčiai, spalvai ir kompozicijai. Ankstyvesnėje jos kūryboje visur dominuojantis fantazijos elementas išplaukia siurrealistinėje šviesoje su humoristiniu, kartais sarkastišku, atspalviu, bet dar dažniau su stipriais lyriniais ir dramatiniais momentais, vaizdingai prabilusiais „Berlyno sienos“ cikle. Dabartiniai darbai šioje parodoje skirtingi ne tiek technika, kiek nuotaika, ir kaip visada — jai charakteringų fantazijos momentu, ne atsitiktine, bet esmine jos kūrybos dalyvi. Šiuose darbuose jiniai naudoja tušą ir spalvotus pieštukus.

Iš dramatinio pasakojimo apie peteliškę, laisvės simbolį, „Berlyno sienoje“ jiniai pereina prie švelnios, subtilios siurrealistinės poezijos. Viena, ko negali paneigti jos visoje kūryboje, tai minties, dažnai plaukiančios iš antikinio pasaulio į dabartį ir net daiktiškai surištos raudonu

siūlu su dabartimi naujuose jos darbuose. Iš viso, istoriniai metmenys ir mitologija nuolat srovėna jos kūryboje. Vėliausiuose jos paveikluose praeitis ir iš pasamones išplaukia siurrealistiniai gabalai surišti su realistiniu augimu, žydėjimu ar stabtelėjimu prie būties-nebūties

slenksčio. Paveiksliai neturi pavadinimų, išskyrus vieną, ir anksčiau matytoje „Berlyno sienoje“. Per 1983 m. Kežio besišypsanti juodaodė moteris laiko glėbyje kaspinu smaigiamą baltą kūdikį. Tai naujas, senajai tematikai priklausęs paveikslas ir bene stipriausias dramatinė įtampa piešinys. Kitame bevartyje paveiksle iš siurrealistškai atvaizduoto moters veido ir burnos išplaukia pora realistinio stiliaus žuvėdrų; arba, trys realios jaunuolių nuogos figūros nugara į žiūrovą žvelgia per langą į dangaus mėlynumą, o virš jų galvų trikampyje išdėstytos senos siurrealistinės antikinės kaukės. Abejinga šypsena į juodą naktį žvelgia vienuolis, apsuptys vaivorykštinių aureolės. Medituojanti figūra, skausmas, nusiminimas ar nevilts, raudonu puslankiu surišta su auktesne sfera. Gal pats poetiškausias kūrinys — tai padangėje išaugusi geltona rozė — balionas ar aitvaras — raudonu siūlu surišta su žemės plokštumoje esančia jaunuolio figūra. Šis bevardis paveikslas, kaip ir K. Čiurlionio „Jūros sonata“, padalintas į tris horizontalius planus, kurių pirmajame geltoną gėlę supa horizontalus gelsvas, žalsvas ir mėlvas ritmingas bangavimas. Žemiau — vertikali bangos, o paskutiniame plane Sodeikienė tipingas banguoatas gyvenamosios žemiskos aplinkos peizažas.

Naujuosiuose jos darbuose viskas labai lengva, nerealu, efemeriska, ritminga ir poetiška. Muzikinis ir poetinis momentai labai stiprūs, kaip pavadinimų, išskyrus vieną, ir anksčiau matytoje „Berlyno sienoje“. Per 1983 m. Kežio „Galerijoje“ vykusią parodą buvo skaitoma jos pačios sukurta poezija, pritariant atonalinei muzikai. Poezija buvo epinio pobūdžio; šioms paveikslams labiau tiktų sonetas, palydimas klasikinės sonatos.

Dailininkė Zita Sodeikienė laimėjo pirmąją premiją 40-je metinėje Mansfield Art Center parodoje šių metų gegužės mėnesį Mansfield, Ohio. Čia ji matoma prieš vieną iš keturių savo paveikslų, kurie buvo išstatyti parodoje.

Valley, New York. Ten bus išstatyti lietuvių ir nelietuvių dailininkų darbai, šalia Dali ir W. Chase ras vietos Kašuba ir

Domšaitis. New Yorko „Galerija“ bus atidaryta rugsėjo mėnesį. O kaip su Chicago? A. Markelis

1940 metų birželis ir Lietuva

Atkelta iš 1 psl.)

Imperija. Ne visai taip. Gana greitai, kas buvo caro laikais vėl grįš Maskvos valdai. Besarabija jau gražinta visa su Bukovinos kompensacija. Į Baltijos respublikas įkelta koja. Kare su Suomija dalis jos teritorijos gražinta. Parceluojant Lenkija, jos visa rytinė dalis atiteko T-bų S-ai. Komunistai taip pat nori, kad Rusija dominuotų savo didumu ir galia visame pasaulyje.

Liepos mėn. 6 dienos laikraščiuose buvo atspausdintas Ministrų Tarybos nutarimas iš liepos 5 dienos dėl liaudies seimo rinkimų. Redakcijos valandėlėje buvo gyvai aptariama, kodėl taip paskubomis renkamas Seimas. Visi pasisakė, kad per vieną savaitę niekur nerenkami seimai. „Lietuvos Ūkininko“ redaktorius ir buv. Valstiečių Liaudininkų Sąjungos, Smetonos valdžios uždarytos 1936 m. vasario mėn. 6 d., generalinis sekretorius Vincas Ozkinis padarė pranešimą apie Liaudies Seimo skubius rinkimus. Jis taip pasakė:

— Niekas su mumis apie naujo Seimo rinkimus nesitarė. Kaip žinote ir matote, kad po Smetonos pabėgimo, nei su liaudininkais, nei su krikdemais ir socialdemokratais nesuimta jokios iniciatyvos sudaryti tokią vyriausybę, kuria pasitiktų visi Lietuvos gyventojai. Labai gaila, kuomet prieinama į kraštutinumus. Nėra pasaulyje tokios šalies, kur jos visi gyventojai vienodai galvotų, o galvosena suformuoja žmogaus kasdieniniai poreikiai, kuriuos sudaro buitis. Geras pavyzdys net iš dabartinės vyriausybės. Vienas kitaip galvojančias iš to laivo išlipo. (Turima omenyje E. Galvanauską — J.S.G.) Taip buvo, yra ir bus, kai bandoma sudaryti vienodai galvojančių avinčių, bet tai padaryti dar niekam nepasisekė. Klausiate, kodėl taip skubotai daromi rinkimai? Reikia galvoti, kad yra koks interesas tą daryti ir vyriausybė tą neslepia ir savo nutarime atvirai pasisako, kad „atsižvelgia į neatidėliotinus valstybės uždavinius“.

Zita Sodeikienė
Be pavadinimo

nors einaš prezidento ir ministerio pirm. pareigas draugas J. Paleckis, Vidaus reikalų ministras M. Gedvilas ir Vidaus reikalų ministerijos spaudos ir draugijų skyriaus vedėjas P. Kežinaitis, buvę Valstiečių liaudininkų sąjungos ne eiliniai nariais, pasakė, kad dabartiniams bukietui liaudiška gėlė netinka ir jos veikimas nebus leistas. Eis pramintu taku — vienu kandidatų sąrašu.

(Liepos 11 d.) Valandėlėje d-ras K. Grinius pasakė, kad V. Dekanozovo kalba iš atstovybės balkono diplomatu korpuse Kaune buvo sutikta su tam tikru nepasitenkinimu, nes jis kaip kitos valstybės atstovas kišasi į Lietuvos vidaus gyvenimą. Savo kalboje užsiėmė agitacija, kad geriausiai išreikšta „Lietuvos Darbo S-gos“ grupės liaudininkų sąjunga buvo uždaryta 1936 m. smetoninės valdžios. Teirautasi Vidaus reikalų ministerijoje dėl jos atgaivinimo ir

kandidatai eina vienu „Lietuvos Darbo S-os“ sąrašu, nes kiti savo kandidatų neįstatė. Bet, Vyriausios rinkimų komisija pranešė, kad rinkimų sąrašai nedaromi, todėl rinkikas neprivalo tikrinti, ar jis įtrauktas į rinkimų sąrašą.

Švietimo ministras A. Venclova spaudoje pastebi, kad priešrinkiminėje kompanijoje kaip ir nematyti dalyvaujant mokytojų. Ragina nei valandėlės nedelsiant rūpintis prieidėti dir didžiojo darbo.

Balsavimo diena — liepos mėn. 14 d. — sekmadienis, buvo lietinga diena. „Lietuvos Žinių“ korespondent Kauno Rotušės apylinkės rinkiminės komisijos pirmininkas painformavo, kad nuo 16 val. balsavimai atšlėgo, nes per 90% buvo jau balsavę. Korespondentas lauzė sau galvą, kaip buvo galima nustatyti balsavimų procentą, neturint balsuotojų sąrašų.

Liepos mėn. 14 d. Vyriausios rinkimų komisija per „ELTA“ pranešė: „Vyktant balsavimui į Liaudies Seimą, pastebėta atsitikimų, kad šoviniški gaivalai, smetoninės klišos likučiai, provokatoriškai pasirodo rinkimų apylinkėse: meta žemėn balsavimo korteles su pavardėmis visos liaudies išstatytų kandidatų, daro kenksmingą darbą tikslu sutrukdinti Lietuvos liaudžiai pareikšti savo siekimus“.

Rusija federacijos ryšiais. Taip galvojo lietuviai, esantieji Rusijoje, gi vokiečių okupuotos Lietuvos lietuviai narstė planus prisiešieti prie Vokietijos ir kvietė Urachą Lietuvos karaliumi.

Galutinę apsisprendimo formą Lietuva gavo nuo to laiko, kai buvo pašaukti savanoriai ginti Lietuvą nuo isiveržėjų, kurie buvo iš vakarų, pietų ir rytų. Pirmieji savanoriai savo žygiais patvirtino, kad Lietuva gali ir turi būti visai Nepriklausoma, stumdami priešus iš Lietuvos. Antantės valstybės Lietuva pripažino ir „de iure“. Diplomatijos arenoje tuo Lietuva laimėjo labai daug.

Veiant priešus iš Lietuvos 1920 m. balandžio 14-16 dienomis, buvo suauktas Steigiamasis Seimas, demokratiskais pagrindais. Rinkimuose dalyvavo krikdemai, iš 112 mandatų gavo 59; socialistai liaudininkai ir valstiečių sąjunga — 29; socialdemokratai 13; darbo žmonių sąjunga (komunistai) 1 ir tautinės mažumos 10 mandatų. Charakteringa, kad komunistai pravedė tik 1 atstovą, o

„Pažangos“ tautininkai, Smetonos ir Voldemaro partija nepavedė nė vieno atstovo. Kraštuotini Lietuvoje neturėjo pasitikėjimo. Su mažais pakeitimais buvo I ir II Seimai. Tik III Seime krikdemai atsidūrė mažumoje ir daugumą sudarė valstiečiai liaudininkai, socialdemokratai — 37 mandatai iš 85, o krikdemai gavo 30 mandatų. Labai gaila, kad krikdemai komunistų sąrašus išbraukė ir jie balsavo už socialdemokratų, kurių dėka iš 8 mandatų II Seime padidino mandatų skaičių iki 15 trečiame Seime, septyniais mandatais daugiau. Legaliuose rinkimuose komunistai turėtų nuo 5 iki 8 mandatų arba 4,2 - 9,4% visų mandatų. Be reikalo komunistams neleista laisvai seimų rinkimuose pasireikšti ir tuo netekome tikro vaizdo politinio gyvenimo Lietuvoje.

Kova dėl Lietuvos Nepriklausomybės buvo apvainikuota 1920 m. liepos mėn. 12 d. taikos sutartimi tarp Lietuvos ir Tarybų Sąjungos. Tai buvo sudarytas svarbus dokumentas Lietuvai, kad T-bų Sga, nuvertus carą,

Afrika
(Nukelta į 4 psl.)

Poezijos dienos Chicagoje

JUOZAS PRUNSKIS

Neužmiršamas mūsų poetas Faustas Kirša kitados skelbė: „Poezija yra regėjimas tamsoje“. Okupacijos tamsoje buvo taip guodžiantis vakaras ieškoti prosvaisių Poezijos dienose, kurios buvo š.m. gegužės 24-25 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

Kalbėdama apie poeziją viena proga Viktorija Skrupskelytė neklaido, tardama: „Poetinis žodis auga žmonių bendruomenėje, bendro kūrybingumo sildomas. Jis atremtas į žemę, konkretų pasaulį, bet taip pat ir į tautą“.

Poetams būtinas ryšys su tautos atstovais ir tas glaudus kontaktas vyko šiose poezijos dienose. Poezijos mėgėjų prisirinko pilna Jaunimo centro kavinė, vos tilpdami į specialiai patogiai surikiuotas kėdžių eiles.

Programą pradėjo S. Endrijonienė, prabildama vardu rengėjų — Jaunimo centro moterų klubo. Priminė, kad tai jau dviliktąjį Poezijos šventę Chicagoje. Pakvietė prabilti poetą Kazį Bradūną, jau dešimtą kartą suorganizavusį poezijos dienas. Jis priminė, kad Maironis 1885 m. išspausdino pirmą savo eilėraščių „Aušroje“ — „Miškas ūžia“. Taigi, šiemet 100 m. sukaktis nuo mūsų naujosios poezijos pradžios. Šiemet sueina 40 m., kai P. Babickas išleido tremtyje pirmą poezijos leidinį: „Toli nuo tėvynės“.

Svarbiausia — šiemet 150 m. sukaktis nuo Antano Baranausko gimimo. Prieš Maironį buvo du mūsų poezijos galiūnai: Donelaitis ir Baranauskas, ypač su savo „Anykščių šileliu“. Baranausko poezijos grožį susirinkusieji galėjo gyvai pajusti Algirdui Titui Antanaičiui su savo dukromis Gaile ir Guoda atliekant Baranausko poezijos rečitalį. „Neįveiksi, sūnau, šiaurės...“ Ryztingai skambėjo Baranausko žodžiai iš „Kelonės Peterburkan“. K. Bradūnas painformavo, kaip caro cenzoriai ir kaip ją brauko dabartiniai okupantai.

A. T. Antanaitis su dukromis labai vaizdžiai atliko

Poezijos dienos 1985 m. gegužės mėn. 24-25 d. Chicagoje: poetė Liūnė Sutema (viršuj, kairėje), Poezijos dienų organizatorius ir programos vedėjas poetas Kazys Bradūnas (viršuj, dešinėje), aktorai Eugenijus Butėnas (apačioj, kairėje) ir Jūratė Jakštytė (apačioj, dešinėje).

Nuotraukos Zuzanos Žilevičienės

Baranausko poezijos rečitalį, pradėdamas nuo „Kalnai kelmuoti“. Iš originalo greit perėjo prie „Anykščių šilelio“ vertimų: tradicinio, ritminio, pažodinio. Vertimai: Nado Rastenio, Clark Mills ir Demie Jonaitis. Pažymėtina, kad publika tokio ryškaus skaitymo, kaip originalo, taip ir vertimų, klausėsi su dideliu susikaupimu, ypač, kad skaitymas buvo taip artistiškas, su giliu įsijautimu ir persiėmimu atliekamas, išryškinant Baranausko poezijos puošnumą.

A. T. Antanaitis sklandžiai sugebėjo įtraukti visą publiką dainuoti Baranausko kūrybą. Ir suskambėjo iš gausių krūtininių: „Giedu dainele, savo giesmele...“ Poezijos skaitymas pakaitomis su posmų dainavimu labai įjungė

visą salę į gilų Baranausko poezijos įsijautimą. K. Bradūnas nuoširdžiai padėkojo Antanaičiui šeimai, taip uoliai tarnaujančiai mūsų kūrybos išryškinimui kaip per radiją, taip ir čia salėje.

Pertraukos metu čikagiečiai supulė prie knygų ir plokštelių stalo, tvarkomo Kazio Rožansko, kur ypač domėtis buvo rekomenduota naujaja A. Nykos-Niliūno premijuota knyga „Žiemos teologija“.

Antroji programos dalis buvo skirta amerikiečių poezijai. K. Bradūnas pakvietė liuanistikos profesorę Illinois universitete Violetą Kelertienę supažindinti su svarbiais, originaliais amerikiečių poezijos reiškiniais. Ji pažymėjo, kad amerikiečių poezija reikiškesi dviem kryptimis — tradicine ir žemiškąja. Dvidešimtame šimtmetyje transcendentinė, puritoniškoji poezija palinksta į išpažinties kryptį. Transcendentinė kryptis pripažįsta dvasią ir gamtą, kaip Dievybės atspindį, žemiškoji — kreipia dėmesį į žemę ir žmogų. Whitmanas simbolizavo literatūrinį maištą. Jo mėgstamiausios temos buvo dvasios ir kūno susitaikymas, mirtis, kaip grožio motina. Bet atsirado nauja kryptis, kuri skelbė, kad tradicinė forma jau išnaudota. Reikia ko nors naujo. Palaipsniui atsirado modernizmas, išaugęs iš imazizmo. Tik po kiek laiko tas nustumė į dekadentizmą. Amerikiečių poezija buvo originali, savita, augo iš savo krašto, lenktyniaudama su Anglija. Išaugusi amerikiečių poezija pasidarė universali ir įtaigavo kitų kraštų kūrybą.

Vakaronėje supažindinimas su atskirų poetų kūryba pradėtas nuo Henry Wadsworth Longfellow, kurio knygų išplito apie milijonas. Jis buvo šeimos židinio poetas, kėlęs tradicines vertybes. Jo eilėraščius ir jų vertimą, atlikta A. Tyruolio ir Bern. Brazdžionio, skaitė Jūratė Jakštytė. Edgar Allan Poe buvo vienas žymiausių šio krašto poetų. Ivaizdžių atžvilgiu jo niekas nebuvo pralenkęs. Juo

žavėjosi prancūzų, angliu simbolistai. Jis skelbė, kad menas yra tinkamas instrumentas išryškinti, kas gyvenime tikroviška ir transcendentiška. Poe poeziją skaitė Eugenijus Butėnas — „Anabel Lee“ originale ir A. Nykos-Niliūno vertime. „Eldorado“ paskaitė J. Jakštytė. E. Butėnas paskaitė šio eilėraščio lietuvišką vertimą, atlikta V. Mačernio. Visą tolimesnę poezijos skaitybą irgi atliko Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butėnas, perteikdami tai jautriai, meniškai.

Apibūdindama Whitmano prof. Kelertienė pažymėjo jo kalbos eilučių individualumą, žodyno turtingumą. Jis lauzė nusistovėjusius „tabu“. Jo kūryboje daug individualios vizijos. Whitmano „I Hear America Singing“ paskaityta originale ir Jurgio Bradūno vertime. Antras Whitmano eilėraščių „Give Me the Splendid Silent Sun“ paskaitytas originale ir Antano Vaičiulaičio vertime. Trečias Whitmano eilėraščių „Long, too Long, America“ perteiktas originale ir Jurgio Bradūno vertime.

Emily Dickinson skelbė išsivadėjimą, kaip giliausią gyvenimo bėgimą. Ji gyveno išsivadėjimo pasaulyje ir pergyvenamų trūkumų paverstė kūrybos grožiu. Dickinson pasisavinimo poetė, išnaudojo sugestijos galimybes. Jos

kūrybos paskaityta: „The Sky is Low“ ir „Heart“ bei jų vertimai — D. Sadūnaitės ir B. Brazdžionio. Jautriai skambėjo: „Jei vienai širdžiai mirt neduodu, ne veltui gyvenu“.

Carl Sandburg — Illinois poetas. Naudoja daug detalių, jis korespondentas eilėse, piešia gyventojus įvairiose nuotaukose. Jis tikėjo vadinamą amerikiečių liaudį. Jis mokėjo rašyti humoristiškai ir apie patį save. Gausiai paskaityta jo eilėraščių originale ir vertimuose — H. Nagio.

K. Bradūnas papildė, kad Sandburgas buvo mėgiamas ir kaip liaudies dainininkas. Pritardamas gitara, jis dainuodavo senąsias pionierių ir kaubojų dainas. Čia pat buvo pademonstruota pora įrekorduotų Sandburgo dainuojamų melodijų.

Robert Frost buvo amerikiečių numylėtas, kaip retas. Stebėjo kasdienius įvykius su ironija ir sąmojumi. Jo inteligencija nebuvo paskendus viena savame pasaulyje. Jo poezija nuoširdi, bet be naivumo. Paskaityta jo „Stopping by Woods on a Snowy Evening“, „The Pasture“ ir kt. Vertimai — St. Pilkos, T. Vendovos.

Archibald MacLeish buvo užėmęs įvairius valdžios postus, laimėjęs nemažai premijų. Savo kūrybą jis taikė šiuolaikiniam gyvenimui, suvokė mokslo atradimus ir įvedė į savo poeziją. Mąstė apie sokratišką gyvenimo mįslę. Paskaityta jo „Ars Poetica“ originale ir T. Vendovos vertime.

Neseniai (1984 m.) Vilniuje išleistoje poezijos knygoje „Motiejus Gustaitis. Sielos akordai“ randame to talentingo rašytojo posakį: „Perskaitė keturias eilutes eilėraščių ir medituok pusdienį“.

Poezijos dienų antrąjį vakarą, šeštadienį, gegužės 25 d., čikagiečiai ir buvo susibūrę pamedituoti Henriko Nagio ir Liūnės Sutemos, brolio ir sesers, poetinės kūrybos.

Programą pradėdamas poetas Kazys Bradūnas pasidžiaugė gerai praėjusia vakarykščia diena. Dėkojo Jaunimo centro moterų klubui, programos atlikėjams, publikai — poezijos mėgėjams. Su atodūsiu publika sutiko žinią, kad poetas Henrikas Nagys negalėjo atvykti. Jis, begėnėdamas alyvų krūmą, įsidūrė akį, išsipleitė užkrėta, turėjo važiuoti į ligoninę ir medikams daug rūpestio išgelbėti jo akį. K. Bradūnas pasidžiaugė, kad turime prof. Bronių Vaškelių, kuris kalbės tema — pavasaris, poezija ir Lietuva.

Prelegentas apgailestavo, kad atbuvo mūsų jausmai ir mes taip greit nebeįjuntame pavasario pulso. Prelegentas tą pailustravo Binkio eilė-

Danguolė Sadūnaitė

Kaimo keliai ir keleliai

Yra kažkas labai patrauklaus — žavaus apie kaimo arba lauko kelelį. Ar tai jis būtų apgaubtas iš abiejų pusių vešlia, ankstyvos vasaros žalumais; ar vingiuotų per beveik pražūtingai, sakytum, ryškias rudens spalvas. — susidūrimas su kaimo keleliu mane visada giliai sujaudina.

Iš viso, vien tik pagalvojimas apie kelią, kaip tokį, yra labai jaudinantis dalykas! Kelias juk skuba pirmyn, dainuoja, klaupiasi, bėga pro sodybą ir niekada neprabėga. Nuvingiuoja tiesiai, tiesiai per slėnį. Čia pasirodo — čia vėl pradingsta. Nuostabūs dalykai gali atsitikti tau kelyje. [Emmaus.] [Damaską.]

Vasaros sausras išgalėjus, iš dažnai vartojamo kaimo kelio vien graučiausiai belieka. Pasiekęs kryžkelę, šitoks keliūkštis leidžiasi žemyn ir tarytum visai nusigręžęs nuo mūsų greitai pasimeta javų laukuose.

Kaimo, lauko kelelis: tai kaspinas, upė. Tinkama vieta tėvams pasivaikščioti su vaikais (kai dešinėj pusėj, ūkio pastatai; kairėje — žydintis kaštanai). Sakysite, išmilylėjamiems susitikti vienas su kitu. Arba kūriniui su savo Kūrėju.

Gi kaip apibūdinti tai, ką išgyvename, atsidūrę prieš staigų posūkį kaimo kelyje, už kurio nieko nebeįmatyti. Kažkas mumyse nenuilstamai viliasi, tikisi, kad šis posūkis atskleis mums toki nuostabią reginį, kokio savo gyvenime dar nesame matę... Kad už jo, kiekvienam iš mūsų stypsi laimė. Juk vieną dieną, šis posūkis kelyje, neabejotinai — reikia tikėtis — sugrąžins mus į seniai prarastą rojų, kuriame seniai neviešėjome, bet kurio niekada neužmiršome. [„Tenai, kur Dievo aušrinieji sodai žydi“, John Masfield žodžiais tariant.]

Guoda Antanaitytė, Algirdas Titus Antanaitis ir Gaile Antanaitytė skaito Antano Baranausko poeziją.

Nuotrauka Zuzanos Žilevičienės

raščiu. Pavasaris ir poezija — tapatiškos sąvokos, reiškančios atsigavimą ir jėgą. Poezija, brenndusi žmogaus sieloje, prasiveržia pro kasdienybę, atskleidama naujus grožio žiedus. Poezija gimsta poeto sieloje, o pražysta skaitytojo širdyje. Poetai, kaip Graikijos širdys, taria žodžius, kuriuos tenka skaitytojui pagauti ir išsklaidyti. Šiandieniniai poetai yra angliakasiai, kurie turi prakasti dulkių ir akmens sluoksnius, kad atrastų gyvybinę gyslą. Prelegentas tą pailustravo Henriko Nagio kūrybos posmais.

Nauji laikai poetą bando pakeisti kompiuteriu. Kuo toliau, tuo labiau žmogus

daiktinamas. Bet žmogus lieka žmogumi, kuris ilgisi grožio, poezijos. Poezija yra neatskiriama lietuvių draugas, kuris lydi lietuvių nuo lopšio iki karsto. Net ir valdydamas kardą, lietuvis neblogiau valdė kankles.

Dainos, raudos buvo lietuviu savignya, kuri lietuvių gydė nuo desperacijos sunkiausiose dienose. Išėdamas iš gimtojo krašto, lietuvis savo širdy nešėsi dalį Lietuvos. Kitiems išeinantiems motinos dar spėjo įsiūti šilainę skaplieriuosna, kad juos maldingai riktų su Lietuva.

Pavasaris, poezija ir Lietuva tai viena grandinė, surandama beveik kiekvieno lietuviu poezijoje. Tas brožas ryškus Nagio ir Sutemos, brolio ir sesers, kūryboje. Tą prelegentas pailustravo citatomis iš abiejų poetų.

Henrikas Nagys atėjo pas mus su žemininkais, kada mūsų tauta ėjo kancios kalvarijas. Poetas jautė patriotinę pareigą tapti pranašu ar politiku. Žemininkai neliko skolingi. Kovojo žodžiu, kritika, satyra. Kluvo ir Aisčiui, bet tai reišė ir jo pagerbimą. Kadai-se buvo keltas balsas ir prieš Maironį, kurio šešelis taip plačiai buvo nusidriekęs. „Leisk žodžiui nokti, tylėk ir lauk“, — skelbė Nagys kūrybos prasiveržimo ilgesy. Jis dainavo apie sakalą. Tai jo kūrybinio polėkio simbolis. Šiaurė yra jo poetinės individualybės atspalvis.

Vienišumas ir saulė yra Liūnės Sutemos nuolatiniai (Nukelta į 4 psl.)

Pertraukos metu tariasi Poezijos dienų programos dalyviai: Kazys Bradūnas, Algirdas Titus Antanaitis, Violeta Kelertienė. Dešinėje — „Draugo“ korespondentas kun. dr. Juozas Prunskis.

Poezijos dienose parduodamų knygų stalą tvarko Kazys Rožanskas (antras iš kairės), „Draugo“ knygyno vedėjas.

Nuotraukos Zuzanos Žilevičienės

Prof. dr. Violeta Kelertienė

Prof. dr. Bronius Vaškėlis

Nuotraukos Zuzanos Žilevičienės

Jurgio Šapkaus parodoje

Maloniai staigmeną Kalifornijos lietuviams padarė gegužės mėnesį akvarelis ir skulptoriaus Jurgio Šapkaus darbų paroda prie UCLA universiteto esančiose International Student Center patalpose. Pažįstu Šapka nuo jaunų dienų, todėl buvo didelis malonumas po tiek laiko vėl sumegzti pokalbį apie jo meninį kelią, jo sėkmes ir vargus, nes jau buvo praėjęs gerokas laikas tarpas nuo jo kelių mažesnių pasirodymų mūsų parapijos subvimuose. Patebėjau ir tą faktą, kad mūsų Jurgis netapo „George'u“ ir tebeapsirašinėja savo tyru lietuvišku vardu, kaip ir Pranas Gailius Paryžiuje.

— *Štai susirinkom didelę grupę lietuvių, — kaip ir Tavo kolegų ir gerbėjų amerikiečių, — į šią puikią Tavo parodą. Todėl noriu lietuviškai visuomenei, kuri nematė Tavo darbų, pristatyti ir Tave, ir Tavo meno raidą. Kur gimė, kur mokeisi, kada sužinojai, kad nori studijuoti meną?*

— Gimiau Lietuvoje, Panevėžy, ir nuo vaikystės pašiau ir mėgau naudoti spalvas. Žiūrėdavau, kaip mano mama tapė didžiulius aliejinis paveikslus. Nežinau, kur tie paveikslai yra, nes kai pabėgom nuo komunistų, viską palikome.

Meno studijas pradėjau Vokietijoje, Freiburge, prancūzų okupuotoje zonoje, lietuvių suorganizuotoje Meno mokykloje — Ecole des Arts et Métiers — kur mano mokytojai buvo grafikas Valius, tapytojas Vizgirda, dailininkai A. Krivickas ir V. Jonynas. Vėliau „Akademie der Bildenden Kuenste“ Muenchene ir taip pat Chicago Meno institute. Bet studijoms galo nėra ir dabar studijuojau naujus bronzos lieji-

Jurgis Šapka

Dvi kartos (Utah alebstras)

mo metodus.

Iš pradžių Amerikoje svarbiausia buvo įsikurti ir rūpintis kasdieniniais reikalais. Per keliolika metų galėjau meno srityje dirbti tikrai vakarais ir savaitgaliais. Dabar gyvenimas taip susitvarkė, kad galiu pagrindinį savo darbo laiką skirti menui. Dalyvauju Amerikos vietinėse ir valstybinėse parodose su savo akvareliniais ir skulptūromis, kaip, pvz., „Rocky Mountain National Watermedia Exhibition“ Golden, Colorado, kur pakliūti yra sunku dėl didelės kompeticijos.

Pastaruju metu jaučiuosi labai pozityviai, turiu daug planų ir energijos, o namuose yra puiki atmosfera darbui,

nes, kaip žinai, mano žmona Julija yra taip pat tapytoja.

— *Pažinau Tavo, kaip akvarelis, darbus, net turiu du paveikslus, o štai dabar pasukai į skulptūrą. Kada ir kaip tas atsitiko? Tavo skulptūromis esu sužavėtas. Savo kvietime rašai, kad Tave domina žmogaus emocijų skalė. Paveikslų veiduose, tačiau, mažai emocijų, daugiau jos išreikštos kūno formomis ir judesiais. Veidai dažniausia arba liūdni, arba apatiški. Kodėl nėra šypsenu ir džiaugsmo?*

— Skulptūra mane visuomet domino, bet iš esmės ji daugiau surišta su materialiniais reikalavimais: reikia vietos, įrankių, medžiagos ir daugiau laiko. Todėl praeityje

skulptūra mažiau teusi-ēmiau. Taip, Tu teisingai pastebėjai — žmonių emocija, jų džiaugsmas ir rūpesčiai man duoda pradinę idėją, bet tai stengiuosi išreikšti per spalvas ir formas, ne tiesiogiai per veido išraišką, — lyg kad skulptūra ar tapinys būtų persisunkęs ta sukaupta emocijos energija.

Dabar daug dirbu akmenyje — alebastre. Tai yra gana minkštas akmuo (netinkamas laikyti lauke), bet turi savo grožį dėl besikeičiančių tonų, kurie atsirado akmeniui besiformuojant, jis randamas daugybėje spalvų ir niuansų, kuriuos galima gerai išnaudoti savo idėjoms.

Aš neturiu jokios formulės savo temoms, jos ateina bestebint aplinką ir pasaulį. Didele įtaka man padarė Meksika, kur aš dirbdamas praleidau daug laiko. Žmonės — indėnai ir ispanų kilmės, veidai pilni išraiškos. Žavėjo jų paprastas, nutolęs nuo civilizacijos gyvenimas, nuosirdumas ir labai spalvingi drabužiai. Visa tai yra puiki medžiaga idėjoms.

— *Turi planų ateičiai?*

— Ateityje aš norėčiau padaryti keliaujančią parodą ir aplankyti Amerikos lietuvių kolonijas — Rytuose, Vidurio ir Vakarų Amerikoje. Man labai buvo malonu Tave sutikti ir pasikalbėti, juo labiau, kad esame pažįstami iš lietuviškos gimnazijos Kaune — Žaliakalnyje! Taip pat Vokietijoje juk važinėjom ir koncertavom drauge su Čiurlionio ansambliu. Dabar štai susitinkam mano parodos atidaryme UCLA, todėl labai ačiū už apsilankymą — ir iki greito pasimatymo!

— *Ačiū už pokalbį. Tikrai tikiuosi, kad Tavo darbai apkeliaus daug lietuviškų salių, o tuo tarpu džiaugiuosi Tavo darbais ir pasisekimu.*

Rūta Kleva Vidžiūnienė

Jurgis Šapka

Rytietiška galvutė (Utah alebstras)

1940 metų birželis

(Atkelta iš 2 psl.)

nuteiks, kad tas, kas dabar vyksta Lietuvoje, yra būtina kaip pereinamam momentui. Sekančiose rinkimuose galės dalyvauti ir kitos politinės grupuotės. Jis tas viltis išblaskė, neduodamas jokios vilties grįžti prie tokios santvarkos, kuri, nors trumpą laiką, bet buvo, jam esant Lietuvos Respublikos Prezidentu.

Sekanti jį ir jau paskutinioji redakcijos valandėlė įvyko 1940 m. rugpjūčio mėn. 1 d. „Varpo“ b-ės direktorius B. Paramskas susirinkusiais pranešė, kad šiandien yra išleistas paskutinis numeris dienraščio „Lietuvos Žinių“ ir savaitraščio „Lietuvos ūkininkas“. Susirinkusieji jau buvo tą žinią perskaitę. „Lietuvos Žinių“ pirmame puslapyje. Šių leidinių sustabdyti negauta jokio raštiško patvirtavimo, o tik pranešta telefonu, kad savo egzistavimą turi baigti.

„Lietuvos ūkininko“ red. Vincui Ozkiniui Michasė Navikaitė-Meškauskienė pranešė telefonu, kad jis eitų dirbti į „Ūkininkų Patarėją“ redaktoriu, o „Lietuvos Žinių“ redaktoriams jokio darbo nepasiūlyta, eik kur nori.

Taip pabaigė „Varpo“ b-ės leidiniai savo gyvenimą, kurie kovojo su diktatoriumis ir jų diktatūromis. Net kruvinasis diktatorius A. Smetona, 1936 m. vasario 6 d. uždarančias valstiečių liaudininkų S-gą, neišdriso sustabdyti jų leidinių, o čia įvyko visiems nesuprantamas reikišny. Visi traukė pečiais ir vieni kitą klausinėjo kodėl? Niekas nesugebėjo į tą klausimą duoti aiškų atsakymą.

„Lietuvai tapti tarybine ir būti T-bų S-gos tautų nariu nemažai pasidarbavo N. Pozdniakovas ir

V. Dekanozovas, kurie buvo mokytojai ir konsultantai. N. Pozdniakovas pasiliko Lietuvoje ir po priėmimo Lietuvos į T-bų S-os šeimą. 1941 metų pradžioje jis buvo Vilniaus rinkiminėje apylinkėje išrinktas iš Lietuvos į T-bų S-os Aukščiausiąją Tarybą atstovu.

Vokiečiams užpuolus T-bų S-gą 1941.VI.22, kartu su Lietuvos vyriausybe jis pasitraukė į T-bų S-os gilumą. Dirbo direktorium leidykloje „Mieždnarodnaja kniga“. Karui pasibaigus, mirė nuo širdies priepuolio.

V. Dekanozovo likimas buvo kitoks. 1940.XI mėn. pabaigoje buvo paskirtas TSRS pilnateisiu atstovu Vokietijai. Karui suliepsnojus, grįžo į Maskvą, iš diplomatinės tarnybos pasitraukė ir dirbo aukštu pareigūnu Saugumo Komitete. 1953 metais kaip L. Berijos bylos dalyvis apkaltintas ir nuzudytas“.

Dailių menų klubas Kalifornijoje

Dailių menų klubo susirinkimas, įvykęs 1985 m. gegužės mėn. 25 d. Bernardo ir Aldonos Brazdžionių sodyboje, apie 100 mylių nuo Los Angeles, Vista apylinkėse, buvo įdomus, kūrybingas.

Bronys Raila kalbėjo apie svetimomis nesuprantamas reikišny. Visi traukė pečiais ir vieni kitą klausinėjo kodėl? Niekas nesugebėjo į tą klausimą duoti aiškų atsakymą.

Bernardas Brazdžionis nurodė, kad okupuotoje Lietuvoje mūsų rašytojai per daug taikosi prie okupantų, bijosi išreikšti savo mintis. Panaši baimė ir kitose lietuviško gyvenimo srityse, o ja naudojasi okupantai. Juo labiau taikysimės prie okupanto, tuo ilgesnis išsilaisvinimo kelias, o jei visi prisitaikysim — tai išlaisvinimas niekad neateis, tauta bus užmigdyla.

Pranas Visvydas nurodė, kad vakariečiai per daug nįslingai sprendžia sovietinę spąstį. Visas sovietų gyvenimas paremtas baime, ją įvairiai stengiasi paskleisti ir palaikyti komunistai. Nurodė pavyzdžių.

Svečias Antanas Gustaitis paskaitė kūrybingų feljtonų, ketelė eilėraščių.

Malonioje Brazdžionių sodyboje ilgai vakarota, padaryta nuotraukų. Pirmininkas Bernardas Brazdžionis sėdė prisiminti, kad ateinančiais metais Dailių menų klubui sueis 30 veikslo metų. Kažin, ar čia esantieji sulauks dar 30-ties metų, tai verta pagalvoti apie paminėjimą.

Nauju Dailių menų klubo pirmininku bus Bronius Budriūnas.

I susirinkimą buvo atvežtas, kaip visad, Dailių menų klubo metraštinis, ketvirtoji knyga. Kas norėjo — pavartė, pasižiūrėjo.

Chicago teatrose

Kumba spektakliai

Juodųjų yra nemažai talentingų dainininkų, aktorių. Daugelis jų susitelkę į pirmaujančią Chicagoje juodųjų teatrą Kuumba, esantį 218 S. Wabash, devintame aukšte. Kuumba vardas paimtas iš labiausiai Afrikoje paplitusios Svahili kalbos ir reiškia kūrybiškumą. Teatras pasiekęs aukštesnį garšą, išvyksta su gastrolėmis į Montrealį ir yra pakviestas vykti į Europą. Tą vakarą, kai teko jų programą matyti, buvo atvykę 11-to televizijos kanalo filmotojai.

Iki maždaug birželio vidurio jie stato: „In the House of the Blues“. Tai juodųjų pamėgtų triukšmingų melodijų rinkinys, išliejęs net 35-mis dainomis, išsakančiomis jų išgyvenimus, socialinius sunkumus, jų vargus ir džiaugsmus. Jas atlieka aštuonetas dainininkų, aktorų, net ir sokėjų, su gana plačiu patyrimu, pasižymėjusių plokštelemis, dalyvavimu universitetų džiazo festivaliuose, laimėjusių žymenis konkursuose.

Jiems pritaria trijų muzikantų orkestras: pianinas, mušamieji, ir vienas styginis. Pastatyme perteikiamos dainos pasižymėjusiųjų „blues“ muzikoje dainininkų: Mamie Smith, Ma Rainey, Clara Smith, Victoria Spivey, Bessie Smith ir Billie Holiday. Tos melodijos įdomios europiečiams susipažinti, bet nėra įprastos ir pakankamai patrauklios.

J.P.R.

„Nidos“ leidiniai „Draugo“ knygyne

Škėma, Antanas. **Balta drobulė**. Romanas, Londonas, 1958. 192 psl. Kaina — 3 dol.

Sukys, Antanas. **Du mediniai ir trys geležiniai kryžiai**. Atsiminimai iš Lietuvos Nepriklausomybės kovų 1919-1921 metais. Londonas, 1964. 376 psl. Kaina — 4 dol.

Daubaras, Bronius. **Duonos beieskant**. Vokietaitės Renatos Lipertaitės prisiminimai pokario metais Lietuvoje. Londonas, data nepažymėta. 121 psl. Kaina — 3 dol.

Publijus Vergilijus Maro. **Bukolikos ir Georgikos**. Vertė dr. Antanas Rukša. Londonas, 1975. 427 psl. Kaina — 3 dol.

Biržiška, Viktoras. **Gyventų dienų prisiminimai raudonajame Petrapilio pragare, 1918-1920**. Londonas, 1980. 109 psl. Kaina — 3 dol. minkštasis viršelias, 4 dol. kietais.

Tulys, Antanas. **Inteligentų stalas**. Novelės. Londonas, 1980. 177 psl. Kaina — 3 dol.

Stromas, Aleksandras. **Politinė sąmonė Lietuvoje ir joje atsispindinčios krašto ateities vizijos**. Su Tomo Venclovos komentarais. Londonas, 1980. 101 psl. Kaina — 1.50 dol.

Biržiška, Mykolas. **Senasis Vilniaus universitetas**. Londonas, 1955. 178 psl. Kaina — 2 dol.

Poezijos dienos Chicagoje

(Atkelta iš 3 psl.)

palydovai. Ji atėjo be pažadų, bet prabilo žavinčiu žodžiu. Atrodė, kad jos poetinis žodis artimas Nagiui, Algimantui Mackui. Taip atrodė iš pradžių, o dabar matome, kad ji eina savu keliu. Poetinėje kelionėje ima skirtis su praeitimi ir pasiima tik tai, kas pasidarė nuosava. Praradus senų žodžių prasmę, liko tik tušti pelenai, kevalai, bet kelias per ugnį veda į naują prisikėlimą jos poezijoje. Meniniu žodžiu apjungtoje būtyje išnyksta skirtumai, nebėra nei mūsų, nei anų... Pavasaris Sutemos lyrikoje neegzistuoja kaip atskira metafora, bet jame poetės šešėlis ieško vietos žydyti... Pavasari poetė gyvena niekieno žemėje, tik su savo poetiniu „aš“. Didžio skausmo akivaizdoje ji atsiranda kryžkeleje: keršyti ar kentėti tyloje. Jos lietuviškoji siela atmeta kerštą, bet joje lieka sūrus gailėtis, kad buvo lemta gimti... Gimtoji Sutemos Žemaitija gyvena jos skelbiamoje niekieno žemėje.

Prof. Br. Vaškeli paskaita buvo brandi, gili, poetiška, spalvinga, publikos palydėta giliu pritarimu.

Reikia stebėtis, kaip Jaunimo centro moterų klubas penktadienį ir šeštadienį taip gausiai privaišino tokią daugybę dalyvių pertraukų metu.

Po pertraukos K. Bradūnas pasidžiaugė, kad poetui žmona gali būti labai naudinga kriti-

kė, kuri ir jam padėjo. Daug didesnė retenybė, kad toj pat šeimoj brolis ir sesuo poetai, kaip Nagys ir Sutema.

Buvo pakviesta poetė Liūnė Sutema skaityti savo poeziją. Poetė raiškiai skaitymu, su ramiu, bet prasmingu išgyvenimu skaitė apie šimtametę žiemą, pusnyse palaidotus žiuvus, apie saulę, kuri ant slautos pralėkdavo debesis, nesisypsodama. Savo posmuose kalbėjo apie žolę, skatinimą ją grįžti į žemę. Kalbėjo apie pavasarį ir ubančius paukščius. Be ankstyvesnės kūrybos, skaitė iš naujo ciklo „Graffiti“. Skelbė, kad žemė ir dievai mus paliko, jie atostogauja legendų šalyje. Tik Medeinė liko čia, raudodama visuose medžiuose... Kalbėjo, jog mokosi tautosoti žodį, kad jis būtų ryškus, kaip vaivorykštė. „Noriu išplaukti su tavo spalvų versme“.

Poetė už ištryškusių iš širdies žodžių padėjo K. Bradūnas. Prisiminė universitetinius metus, kai drauge su Nagiu romantiškai gyveno. Po to, išseivijoje — išsiskyrimai ir susitikimai. Pasigirdo išraštas Henriko Nagio žodis iš rinkinio „Prisijaukintu sakalą“. Poetas kalbėjo apie ryžtą prisijaukinti sakalą, apie valgomą juodą duoną, apie ryžtą sugrįžti į savąją žemę. Skaitė apie Evangelijos stebuklus. „Neaplinkysiu šventosios žemės, man visur žemė šventa...“ Pasakojo, jog gyveno žodžiu, kad jis užplūstų, kaip nenumaldomas potvynis. Skelbė išliekančią žmogaus ir paukščio draugystę. Kalbėjo apie akmeninių gatvių karstą, kur glūdi žmonės ir keksės. Poeto Nagio žodis buvo perteiktas labai aiškiai ir paliko ryškų įspūdį.

Papildomai supažindindamas su Nagio kūryba, K. Bradūnas dar paskaitė jo keletą eilėraščių. Pažymėjo, kad nėra perspausdinami Nagio eilėraščiai Lietuvoje, bet jie nusirašinėjami ir eina per rankas. Pavaizduodamas, kodėl okupantai nemėgsta Nagio poezijos, K. Bradūnas paskaitė Nagio baladę apie 1956 m. vengrų sukilimą.

Pabaigoje K. Bradūnas nuosirdžiai padėjo Moterų klubui, paskaitininkams, Antanaičių šeimai, Eugenijui Butėnui ir Jūratei Jakštytei, dėkojo visiems, kurie kuo nors talkino, ypač dėkojo publikai, be kurios Poezijos dienos negalėtų įvykti. Kai K. Bradū-

nas pasakė, kad po dešimties metų, jis nusistatęs pasitraukti iš Poezijos dienų organizatoriaus pareigų, publika ryžtingai prieš tai protestavo, nenorėdama jo nuo taip sėkmingai vykdomų šių pareigų atleisti.

S. Endrijonienė taip pat padėjo visiems į Poezijos dienų pravedimą įsijungusiems, o ypač K. Bradūnui, reikšdama viltį, kad jis ir toliau tės jų organizavimą.

Šios Poezijos dienos dalyvavusiems buvo didelė kultūrinė atgaiva. Jos praėjo sklandžiai, buvo turiningos, patrauklios savo įvairumu, dėka jų organizatorių rūpestingumo.

Loop Group ansamblis savo koncerte 1985 m. gegužės mėn. 12 d. Jaunimo centre, Chicagoje. Atliko šiuolaikinių lietuvių kompozitorių muzikos spektaklyje ir ansamblio narys komp. Petras Kėrinis. Čia matyti ansamblio dirigentas James Aglinskas.

Nuotrauk. Lino Meilus